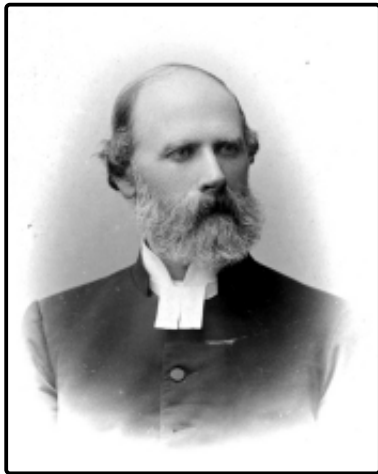

Nikolaus Jörlin

Prästgården och jordbruket

Under 1900-talets första hälft bodde och arbetade en rad olika präster vid prästgården i Hogslätt. Tre komministrar tjänstgjorde i Svenneby och Bottna socken under nämnda period:

1880–1927 Nikolaus Jörlin
1929–1944 Anders Martinson
1945–1950 Rolf Svennemar

Komminister Nikolaus Jörlin, eller *papa jölin*, som Wilhelmina Carlsson sa.

Av dessa gjorde Nikolaus Jörlin störst avtryck i bygden, men så tjänstgjorde han också längst. På grund av sin astma hade han under de sista decennierna hjälppräster, som tog hand om vissa av hans arbetsuppgifter. Dessa präster bytte i regel av varandra med några års mellanrum. Vissa utmärkte sig mer än andra, bland annat Högsell, som var ”mänsklig och alldaglig”. Högsell var förtjust i fiske och var ofta ute på sjön. En gång missade han till och med att komma till kyrkan.

Prästgården på Hogslätt låg vid gränsen mellan två socknar, Svenneby och Bottna. Till gården hörde ett lantbruk. Jörlin hade starka åsikter om hur jordbruket skulle bedrivas, hur arbetskraften skulle uppföra sig och hur de skulle bemötas. Varje år tjänstgjorde två drängar och två pigor på gården. Prästfamiljen hade också en hushållerska, och vissa år ytterligare arbetskraft i form av en extra piga eller ett vallhjon. Samma år som Jörlin avled, 1927, tecknade pastoratet ett arrendekontrakt med paret Mauritz och Karin Karlsson. Sedan dess har inte prästerna haft ansvar för någon agrar verksamhet på Hogslätt.

Jörlin åker på stryk

Det var efter en lyckad provpredikan som Nikolaus Jörlin (1846–1927) blev antagen som komminister i Svenneby, 1879. På Hog-

slätt skulle han bo under resten av sitt liv. Föräldrarna var hemmansägaren Andreas Andersson och Ingrid Nilsdotter från Jörlanda. Efter studier i Kungälv och Göteborg så hade Jörlin till sist tagit sin examen i Lund. Han träffade sin blivande fru, Ida Carlsson (1875–1961), relativt sent i sitt liv. De gifte sig 1904 och dottern Ruth föddes 1910. Hon blev senare småskolelärarinna i Färgelanda.

Jörlin stack ut hakan och tog många strider, både bildligt och bokstavligt. Allt som ansågs syndigt, bekämpade han frenetiskt. Han fick många ovänner. Även hos den mer skötsamma delen av befolkningen: det berättas att han skulle vara med och bestämma överallt. I början av juni, år 1900, hamnade Jörlin i ett slagsmål. På grund av vissa oroligheter under föregående natt, hade han bestämt sig för att sitta uppe och arbeta långt in på kvällen. Ungefär vid midnatt började hunden att skälla och Jörlin gick ut på gården för att se vad som stod på. Där fick han syn på stenhuggaren August Nilsson som bråkade med hunden. Jörlin bad honom att avlägsna sig från gården, men då tog Nilsson tag i prästens krage och försökte knuffa omkull honom.

Den mer än dubbelt så gamle prästen, 55 år, fick istället den fulle stenhuggaren att ramla. Nilsson reste sig och sparkade prästen på benen och slog knytnävsslag mot ansiktet. Jörlin började att blöda näsblod och fick en snyting som resulterade i en blåtira.

Prästen försvarade sig så gott han kunde med sin käpp, tills en av drängarna kom och höll fast stenhuggaren. Jörlin sprang in och hann låsa dörren efter sig innan Nilsson kom loss. En annan stenhuggare, Bernhard Johansson, kom fram ur buskarna där han varit gömd, och gick emellan Nilsson och drängen som börjat bråka.

Jörlins teori var att stenhuggarna blivit ditskickade för att skada honom. Efteråt mindes Nilsson inte mycket av kvällen, på grund av sin fylla. De bägge stenhuggarna hade varit på väg till en kamrat när hunden hade börjat skälla. Nilsson blev uppretad, och det enda han kunde minnas var att pastorn hade utdelat första slaget, vilket Jörlin själv nekade till. Efter bråket hade Nilsson blivit liggande en bit från prästgården och somnat.

De två stenhuggarna var inneboende på Saltebro, den ene hos Maja Berggren, den andre hos Johannes Olausson. Nilsson hade

*e. N. Jörlin
Komministere*

en historik som var besvärande för honom. Dels hade han blivit dömd till straffarbete för våld mot tjänsteman, dels hade han nyligen råkat i bråk på Saltebro och dragit vapen. De närvarande hade blivit tvungna att slå revolvern ur handen på honom.

Kampen mot superiet

Vid sekelskiftet utspelade sig en riktig katt-och-råtta-lek mellan komminister Jörlin och hans ärkefiende, lanthandlaren Ossian Johansson i Gunneröd. (Gotthard Gerle var en annan av Jörlins antagonister.) Orsaken var den omfattande försäljningen av sprit och öl. Jörlin ägnade mycket tid åt att bekämpa spridningen av dessa "spirituösa drycker". Han har i många brev till kronolänsmannen rapporterat om olika "oordningar", som förekommit inom Svennebys och Bottnas sockengränser. Däri namnger han både vittnen och personer som han ansåg vara skyldiga till diverse brott. Inte sällan lägger han in personliga kommentarer och värderingar. I ett brev uppmanade han kronolänsmannen att ta sig till Gunneröd, för att ta de inblandade på bar gärning:

Något uttag egde ej rum i går, icke heller i dag har något sådant förelupit, hvadan det är nästan like säkert som 2 gånger 2 är 4, att det kommer att gå af stapeln i morgon, Lördagen. [...]

Will du därför knipa ett fat, så kom i morgon. Har du själf ej tid, så sänd rättarne. Svårigheterna äro ju dock icke så få, som man måste akta på, om kapet skall lyckas [...] man har förrädare och öfverlöpare vid hvarje krök på vägen och nästan vid hvarje husknut. [...]

Alfreds broder [...] håller med den, han sist talar med. Dessutom har han en son, Carl, som är mycket kär i öl och brännvin och därför god vän med Ossian. [...]

Kunde Du inte draga om luden mössa öfver öronen, när du åker där fram? Det behöfvas icke mer än att de få se en skymt af länsmanmössan för att vädra ugglor i mossen.

Likaledes kan en rättaremössa vara nog för att skrämma korparne ifrån aset, jag menar brännvinsfatet och de, som samlat sig omkring det för att tappa det. Ja, man vågar inte ens rycka i telefon, ty inom tio minuter är detta rapporterad i höggvarteret; vederbörande skingra sig, och intet uttag blir utaf den dagen.

Nej, ett exprès bud är utan tvifvel det bästa.

För att sälja alkohol krävdes tillstånd, och tillståndprocessen såg olika ut vid olika tidpunkter. Den berodde på gällande lagar och förordningar som ändrades med jämna mellanrum. Kommunen hade viss bestämmanderätt. I fallet Ossian Johansson i citatet ovan, bestod den olagliga utskänkningen främst av två olika varianter. Dels flaskvis försäljning av öl, dels försäljning av brännvin i mindre mängder. Köp och försäljning av större mängder starksprit, i storleksordningen av hundratals liter, var dock laglig.

Vid sekelskiftet bodde stenhuggaren Gustaf Ringdal på Saltebro. Han tappade brännvin för Ossian Johanssons räkning. Tappningen var olaglig och stenhuggaren riskerade straff, medan handlaren löpte minimal risk för att bli dömd i domstol. Brännvinstappningen skedde ofta under nattetid i skydd av mörkret.

I källaren hade Ossian Johansson två kassar med buteljer: i den ena fanns lemonad, den andra innehöll öl. Priset för de olika dryckerna var detsamma, 25 öre. Om lemonadköparna gjorde ett särskilt tecken fick de hämta flaskorna själva. Köparen kunde då, ”av misstag”, ta ölflaskor istället för lemonad. Ossian kunde därför varken fällas eller dömas. En annan variant var att kunden fick några flaskor öl gratis, samtidigt som en annan vara köptes till överpris.

När Ossian Johansson slutligen blev stämd till tinget var vittnesmålen bristfälliga: vissa begick mened, andra var berusade under rättegången. Orsaken var mutor, enligt Jörlin:

Alldenstund brännvinsförsäljningen hos Ossian Johansson utvecklade sig till ett perpetuum mobile, som trotsat all åklagaremaktens konst och energi, alldenstund ingen ände finnes därpå, att vittnen mutas till att uteblifva ifrån tinget och att, när de komma dit, fördölja, hvad de veta, och göra tusende invändningar mot det, som anklagelsen gäller, så har jag tänkt, om det icke skulle vara mera verksamt, att kommunalnämnden med anförande af de oordningar, som stått i samband med brännvinsuttagen, förbjöde Ossian att tillhandahålla allmänheten brännvin i form af försäljning af 250 liter dylikt, som redan fördelas mellan flera köpare.

Rättegångsprocessen blev utdragen. En följetong som löpte över flera år i olika rättsinstanser, men det är en helt annan historia.

Prästgården under snöövädret i mars 1937, tio år efter Niko-laus Jörlins bortgång.